

μουσικής

ΠΟΛΥΤΟΝΟ ✓

ΤΕΥΧΟΣ 31 | ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2008 | 0,01 € ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΟΥΣΟΥΡΓΩΝ | ΚΩΔ. 7016

ΠΑΡΗΓΜΕΝΟ
ΠΛΑΪΟ
Επιχειρησικό
Κ.Ε.Μ.Π.Α.Ο.
Αδελφ. Μελαν
1583

ΕΝΤΥΠΟ: ΑΝΕΣΤΟ ΑΡΧ. ΑΔΕΙΑΣ 2008/06 ΚΕΜΠ.Α.Ο.

Ιδιοκτήτης
ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΟΥΣΟΥΡΓΩΝ
Δεινοκράτους 35,
106 76 Αθήνα,
Τηλ./ fax: 210 - 72 56 607

Συντακτική ομάδα
Εκδότης
Κωνσταντίνος Α. Λυγνός*
Δημοσιογραφική έρευνα
Λεωνίδα Κανάρης*
Συντονισμός ύλης
Μαρία-Χριστίνα Κριθαρά*
Τεχνική επεξεργασία
Ελένη Σκάρκου*
Καλλιτεχνική επιμέλεια
Μαρία-Χριστίνα Κριθαρά*
Ελένη Σκάρκου*
**Υπεύθυνη οικονομικών
& επικοινωνίας**
Μαρία-Χριστίνα Κριθαρά*

Μόνιμοι συνεργάτες
Έφη Αγραφιώτη
Γεωργία Καλοδίκη
Άση Κονδυλίδου
Χρήστος Μητσάκης
Αλέξανδρος Μούζας*
Νίκος Ροδίτης
Λορέντα Ράμου
Θωμάς Ταμβάκος*

Συνεργάτες τεύχους
Αρίων, Μαρία Αλούπη,
Γιούλη Βεντούρα,
Κώστας Μυλωνάς,
Μαριλού Πολυμεροπούλου,
Δημήτρης Σουκιάς*,
Ηλίας Χρυσοχοϊδης*

Εξώφυλλο
Ε. Σκάρκου*, Μ. Χ. Κριθαρά*
Background εξωφύλλου
John Paul 3: "Digital Art number five"*

Φωτογραφικό υλικό
Αρχαία: Χ. Ακριβιάδη,
Game, Α. Στυλιανίδη,

Γλωσσική επιμέλεια
Μίρκα Κακαδέλλη, Λεωνίδα Κανάρης*
Γιώργος Χατζημιχαλάκης*

Γραμματεία
Ν. Μεταξά 29, 104 39 Αθήνα
Τηλ./ fax: 210 - 88 24 983,
Email: lkanaris@otenet.gr
Συνδρομές - Διαφημίσεις
Χανιώτου 17, 154 52 Ψυχικό
Μ.Χ. Κριθαρά Τηλ.: 210 - 67 13 086

Υπεύθυνος Οικονομικών
Αλέξανδρος Μούζας*
Νομικός Σύμβουλος:
Κατερίνα Συγγενιώτου
Εκτύπωση - Παραγωγή
ΦΩΤΟΛΙΟ & ΤΥΡΙÇΟΝ Α.Ε.
Δημαράκη 20, 11855 Αθήνα
Τηλ. 210 3470808, e mail: fotolio@typicon.gr
(* μέλη της Ε.Ε.Μ.)

Η αναδημοσίευση κειμένων και υλικού επιτρέπεται μόνον κατόπιν αδείας της Συντακτικής Ομάδας ή του Δ.Σ. της Ε.Ε.Μ

Τα άρθρα του περιοδικού δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Δ.Σ. της Ε.Ε.Μ. Οι επιλογές του περιοδικού αποτελούν ευθύνη της Συντακτικής του Ομάδας. Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν απόψεις των συντακτών τους.

Σ' αυτό το τεύχος

4. +θεσις
6. Ημερολόγιο
12. Εκδηλώσεις Ε.Ε.Μ.
13. Εκδηλώσεις εξωτερικού
15. Ειδήσεις - Σχόλια
23. Maurizio Kagel
25. Georgy Ligeti
28. Game
31. Πέντε χρόνια Πολύτονον
32. Οι αναγνώστες σχολιάζουν
40. Κινηματογραφική μουσική
43. Οργανοθογίες
46. Ελεύθερο βήμα
48. Σεμινάρια - Διαγωνισμοί
50. Επιστολές - Ανακοινώσεις
52. Βιβλιοπαρουσίαση
54. Λόγια απλά
55. Τεχνογραφήματα
56. Μουσική και αισθήσεις
60. Οπτικές ακροάσεις

Το φετινό πρόγραμμα της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών

Η 67η καλλιτεχνική περίοδος της ΚΟΑ, αρχίζει με πολύ καλούς ωϊωνούς. «Ανοίγουμε τα φτερά μας», είπε ο Βύρων Φιδετζής στη συνέντευξη τύπου που έγινε στις 25 Σεπτεμβρίου στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

Το πλήρες πρόγραμμα της φετινής περιόδου με όλες τις σχετικές πληροφορίες, υπάρχει σε έντυπο μικρού σχήματος με 84 σελίδες, που βρίσκεται στα γραφεία της ΚΟΑ (τηλ. 210 72 82 333, email: koa@otenet.gr) και στους χώρους των συναυλιών. Εκεί βρίσκονται λεπτομερείς πληροφορίες για τα προγράμματα, τα έργα, τους σολίστ που συμπράττουν, τα ειδικά αφιερώματα, τους χορηγούς, τις πολλές συνεργασίες -συμπαγωγές με άλλους φορείς, και τους χώρους που εμφανίζεται η Ορχήστρα. Στον ιστότοπο www.koa.gr υπάρχουν πληροφορίες για τις συναυλίες που γίνονται στο αμέσως προσεχές διάστημα.

«Εξαιρετικά πολύπλευρο, ενδιαφέρον και προσεκτικά φτιαγμένο» χαρακτήρισε το πρόγραμμα ο Νίκος Τσούχλος. Είναι αδύνατο να καλύψουμε, έστω και συνοπτικά, όλες τις δραστηριότητες στη σύντομη αυτή παρουσίαση. Στεκόμαστε σε κάποια μόνο σημεία που δείχνουν μία σαφή, όπως πιστεύουμε, αλλαγή σελίδας σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν.

Ακόμα και το χρονίζον ζήτημα της αίθουσας δοκιμών, βαίνει προς λύση μετά την παραχώρηση αίθουσας από τον ΟΜΜΑ. Υπάρχουν ακόμα εκκρεμότητες καθώς, σύμφωνα με πολλούς από τους μουσικούς, η αίθουσα παρουσιάζει προβλήματα αερισμού. Αισιοδοξούμε ότι και αυτό θα ρυθμιστεί. Δεν είναι τυχαίο πάντως ότι για πρώτη φορά σε ανάλογη συνέντευξη ακούστηκε η φιλόδοξη ευχή «να αποκτήσει κάποτε η ΚΟΑ δικό της κτίριο».

Ένας από τους βασικούς φετινούς άξονες είναι, όπως είπε ο Βύρων Φιδετζής: «να απλωθεί η Ορχήστρα». Έτσι φέτος, εκτός από το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, και το Μέγαρο Θεσσαλονίκης, η Ορχήστρα παίζει στο Μουσείο Μπενάκη, στην Εθνική Πινακοθήκη, στο Βυζαντινό

Μουσείο και από το νέο χρόνο, στην ανακαινισμένη αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός». Σε αρκετές από αυτές τις συναυλίες εμφανίζεται με μικρότερη σύνθεση από αυτή της πλήρους συμφωνικής ορχήστρας, με ανάλογο βέβαια ρεπερτόριο. Εκτός Αθηνών η Ορχήστρα θα εμφανιστεί στις Σέρρες και στο Φεστιβάλ του Kissingen στην Γερμανία.

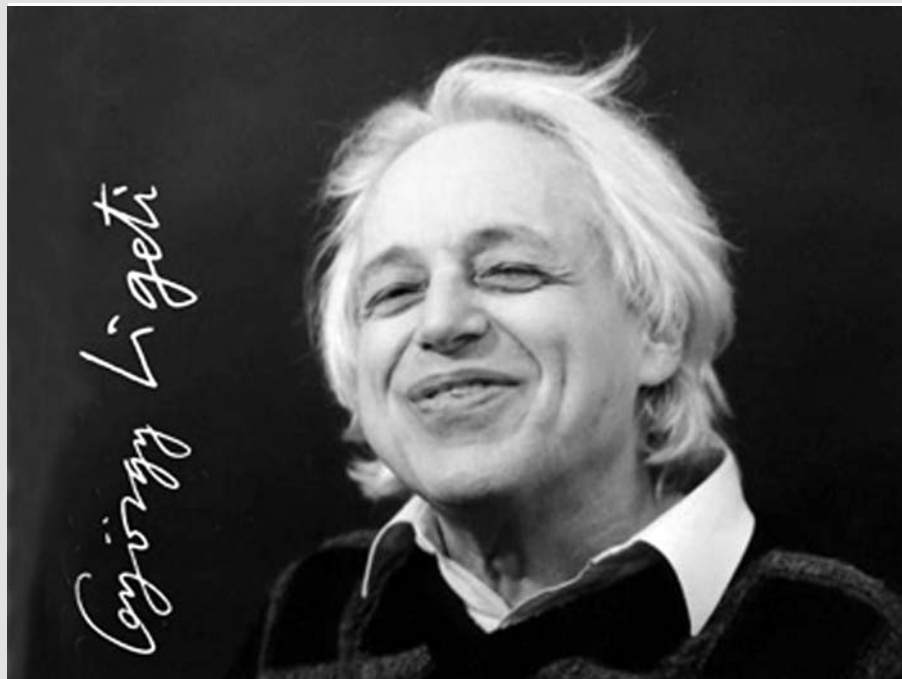
Θα υπάρξουν 25 πρώτες εκτελέσεις ελληνικών έργων και 25 ξένων. Πολλές από τις ελληνικές είναι ουσιαστικά «πρώτες παγκόσμιες» και αυτό δεν περιλαμβάνει μόνο έργα πρόσφατα γραμμένα, αλλά και πολλά παλαιότερα που είτε έμειναν θαμμένα για χρόνια σε συρτάρια, είτε είχαν εντελώς ξεχαστεί καθώς παίχτηκαν (όπως παίχτηκαν...), πριν πολλά χρόνια. Τα περισσότερα από ελληνικά έργα περιλαμβάνονται στις «Ελληνικές Μουσικές Γιορτές», που συνεχίζονται για 5η χρονιά.

Με έκπληξη είδαμε ανάμεσα στα σύγχρονα ξένα έργα να υπάρχουν πρώτες εκτελέσεις Mozart και Beethoven! Σπεύδουμε να ξεκαθαρίσουμε ότι δεν επικρίνουμε το καλλιτεχνικό προγραμματισμό ή την σημερινή ΚΟΑ. Επισημαίνουμε κάτι που δείχνει το βάθος και το είδος της δουλειάς που πρέπει ακόμα να γίνει για τη διάδοση της μουσικής στη χώρα μας...

Βήματα προς τη κατεύθυνση αυτή είναι και τα πολλά αφιερώματα που γίνονται φέτος. Κάποια είναι ειδικές συναυλίες, όπου ΚΟΑ τιμά τα ιστορικά μέλη της, Τ. Αποστολίδη - βιολί, Χ. Φαραντάτο -κλαρινέτο, Σ. Ταχιάτη - τσέλο και Ν. Κορατζίνο - κόρνο. Τέλος, επισημαίνουμε και την έκδοση ενός διπλού cd, που φτιάχτηκε από το υλικό που διαθέτει το πλουσιότερο ηχογραφικό αρχείο της Ορχήστρας: «Φιλοκτήτης Οικονομίδης». Μία συλλογή με ιστορικές ηχογραφήσεις της ΚΟΑ και της Συμφωνικής Ορχήστρας του Ε.Ι.Ρ, έργων των Καλομοίρη, Καρρέρ, Κουνάδη, Λαμπελέτ, Λαυράγκα, Σκλάβου και Σπάθη (βλ. και Οπτικές Ακροάσεις σ.60).

Περισσότερα στις αίθουσες συναυλιών!

Zehn Stücke für Bläserquintett (1968) Κομμάτι αρ. 3 «Lento»

Τα Δέκα Κομμάτια για Κουίντέτο Πνευστών, σχεδιάστηκαν ως ακολουθία «μικροκοντσέρτων» κατά σειρά, για κλαρινέτο, φλάουτο, όμποε, κόρνο, και φαγκότο, πλαισιωμένων από κομμάτια συνόλου (ensemble). Μπορεί το τελικό αποτέλεσμα να μη μεταφράζει την αρχική σύλληψη του συνθέτη, προσφέρει ωστόσο στοιχεία για την αντίχρυσή της. Είναι εμφανές για παράδειγμα, ότι το τρίτο κομμάτι («Lento») ανήκει στην κατηγορία του συνόλου, τόσο υφολογικά (απουσία μελωδικής ανεξαρτησίας) όσο και ενορχηστρωτικά (συμμετέχουν όλα τα όργανα).

Το «Lento» συνιστά μια ευδιάκριτη διμερή φόρμα (μμ. 1-9, 9-16) και πειραματίζεται, στη βάση της εξειδίκευσης που χαρακτηρίζει όλο το έργο, με την ελαστικότητα του χρόνου αλλά και - σε λιγότερο ίσως βαθμό - την κίνηση ηχητικών μαζών. Τούτη η διαδικασία είναι και οπτικά εμφανής στα δύο μέρη της παρτιτούρας (βλ. παράδειγμα).

Το πρώτο μέρος ξεκινά σε στάση, με ολόκληρα φθογγόσημα σε τρία από τα πέντε όργανα (φλάουτο, κλαρινέτο, και φαγκότο). Το ηχητικό τοπίο εμπλουτίζεται στα επόμενα μέτρα με την προσθήκη των υπόλοιπων δύο πνευστών. Οι ατάκες πυκνώνουν δημιουργώντας ένα ηχητικό καλειδοσκόπιο, ή καλύτερα μια ψευδαισθητική επιφάνεια, η σταθερότητα της οποίας εξασφαλίζεται με παλινδρομική κίνηση σε στενό τονικό διάστημα.

Η δραστηριότητα αυτή γίνεται εντονότερη στο πέμπτο και έκτο μέτρο, όπου το φλάουτο επεκτείνει την ηχητική στήλη προς τα πάνω. Η επακόλουθη τονική συστολή (μ. 7) καταλήγει στο στροβιλισμό των μέτρων 8-9. Τα φθογγόσημα εδώ εμφανίζονται να ακολουθούν μια πτωτική πορεία, σα να υπόκεινται σε βαρυτική πίεση (βλέπε τον αυξανόμενο αριθμό ατάκων ανά μέτρο στο κλαρινέτο). Με την άφιξη στον πυρήνα της δίνης (μ. 9), η ενέργεια αυτή απελευθερώνεται, ή με όρους φυσικής, η κινητική ενέργεια μετατρέπεται σε δυναμική στη μορφή μιας τρίλλιας. Τούτη η μετατροπή καθιερώνει ένα νέο άξονα για το δεύτερο μέρος του κομματιού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το κομβικό σημείο που δημιουργούν το κλαρινέτο και το κόρνο χρησιμοποιεί το pitch class set $[0,1,2]$, που έχει μισή αξία από το αντίστοιχο στην πρώτη συνήχηση του κομματιού $[0,2,4]$. Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η σύγκριση του κλαρινέτου στις δύο περιπτώσεις: το σετ $[0,1,2]$ εμφανίζεται στα μέτρα 1-3 ως μελωδική γραμμή, ενώ στο μέτρο 9 και έπειτα ως περίγραμμα της τρίλλιας. Οι παρατηρήσεις αυτές στοιχειοθετούν εύλογο σκεπτικισμό για το αν η αρχή του δεύτερου μέρους ορίζεται από τη μελωδία σε διπλή οκτάβα (μ. 10), όπως προτείνει ο Charles Morrison (στη βάση της μαθηματικής σχέσης χρυσής τομής που δημιουργεί με τον συνολικό αριθμό χτύπων στο κομμάτι).

Όπως και στο πρώτο μέρος, έτσι και στο δεύτερο συναντάμε τη διερεύνηση των ιδιοτήτων της συστολής και διαστολής. Αν όμως πριν υπήρχε υφολογική ομοιογένεια, τώρα βρίσκουμε αντίθεση. Το κλαρινέτο και το κόρνο δημιουργούν μια βάση ισοκράτη για την σολιστική γραμμή, η οποία ωστόσο εκτελείται από όλα τα υπόλοιπα όργανα. Τα τρία μέτρα που φιλοξενούν το γεγονός αυτό προσφέρουν μια συνοπτική εκδοχή του σχήματος «συστολή-διαστολή». Το αρχικό τρίηχο (μ. 10) οδηγείται σ' ένα σημείο ανάπαυσης ύστερα από δύο ανοδικά πηδήματα. Ακολουθεί επιτάχυνση (7 και 6 νότες ανά χτύπο) και εκτασιακό άνοιγμα. Ρυθμικά η συστολή αρχίζει ήδη στον τρίτο χτύπο του μέτρου 11 αλλά η επόμενη στιγμή ανάπαυσης (Φα) διακόπτει την κανονική της κατάληξη. Στο τρίτο στάδιο, ωστόσο, η επιβράδυνση είναι οριστική. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα τρία σετ $[0,3,6]$ σε κάθε ένα από τα αντίστοιχα στάδια (Σολ-Ντο#-Μι, Σολ#-Σι-Φα, Ντο-Μιb-Λα), τα οποία φαίνεται να επιβεβαιώνουν την τριμερή εξέλιξη του γεγονότος.

Καθώς το πρώτο αυτό γεγονός εξαντλείται στο μέτρο 13, ο Ligeti το κλείνει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που άρχισε το δεύτερο μέρος, την τρίλλια. Δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε την απόφασή του να εξερευνήσει δομικά μια παραδοσιακή διακοσμητική φιγούρα. Στη μουσική

Οι αναγνώστες σχολιάζουν

«Καλά... Θα βγάλετε δύο-τρία τεύχη, και μετά θα σταματήσετε». Ήταν η πρώτη «ρεαλιστική» πρόβλεψη που αφορούσε στην έκδοση ενός περιοδικού της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών, που ευτυχώς διαψεύστηκε. Συμπληρώνοντας αισίως με το τεύχος αυτό πέντε χρόνια, και έχοντας παρ' όλες τις αντίξοες συνθήκες, αμείωτο κέφι για συνέχεια, ζητήσαμε από τους αναγνώστες μας γνώμες, σκέψεις, διαφωνίες, αντιρρήσεις και προτάσεις, θέτοντας τους παράλληλα και μερικά ενδεικτικά ερωτήματα.

* **Τί νομίζετε ότι πρόσθεσε (αν πρόσθεσε) αυτό το περιοδικό στο δύσκολο και απρόβλεπτο ruzzle της πολιτιστικής μας ζωής;**

* **Τί γνώμη έχετε για τον τρόπο που εξετάζει και παρουσιάζει τη μουσική ζωή της Ελλάδας;**

* **Τί πιστεύετε για την ύλη του;**

* **Πόσο έχει κάνει γνωστό το έργο της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών;**

Στόχος μας ήταν η ζωντανή επικοινωνία με αναγνώστες, φίλους και συναδέλφους μουσικούς. Όλους εσάς που μας στηρίζετε, έχετε κάτι να μας πείτε και σας ενδιαφέρει η μουσική μας πραγματικότητα.

Οι απαντήσεις δημοσιεύονται με χρονολογική σειρά σε δύο ενότητες. Στην πρώτη δημοσιεύονται όσες περιέχουν γενικά σχόλια και παρατηρήσεις, ενώ στη δεύτερη όσες απαντούν στις ερωτήσεις που θέσαμε.

Γενικά σχόλια

Παναγιώτης Αδάμ

Συνθέτης, Θεωρητικός,
μέλος της ΕΕΜ

Το θετικότερο και εντυπωσιακότερο για μένα είναι ότι καταφέρατε να το κάνετε βιώσιμο (ενώ παλιότερη προσπάθεια απεβίωσε μετά το πρώτο τεύχος).

Το αρνητικότερο είναι η μορφή του (μορφή περιοδικού σαν κι αυτά που κρεμιούνται με μανταλάκια στα περίπτερα), τόσο ως προς το σχήμα όσο και ως προς την εσωτερική εικόνα, με την πληθώρα μικρών σχολίων και διακοσμητικών φωτογραφιών. Προσωπικά θα προτιμούσα να εκπροσωπεί την ΕΕΜ ένα περιοδικό όπως τα σοβαρά μουσικολογικά (όπως π.χ. ο τόμος με τα πρακτικά του περσινού συνεδρίου, για την έκδοση του οποίου καταχάρηκα και έστειλα

τα συγχαρητήριά μου).

Θέμης Ζαφειρόπουλος

Φυσικός, Μηχανικός ήχου

Με πολλές - πολλές ευχές για πολύ περισσότερα χρόνια από τα 5 που γιορτάζει το «ΠΟΛΥΤΟΝΟ», οι άνθρωποί του και εμείς οι αναγνώστες του. Είναι από τα πιο πολύτιμα και αποτελεσματικά που έχουν συμβεί στην Ελληνική μουσική ζωή και δημιουργία.

Θα ήθελα να βλέπω περισσότερες συνεντεύξεις από ζώντες Έλληνες συνθέτες, με γνώμες για το έργο τους και την αντιμετώπισή τους της σύγχρονης μουσικής σύνθεσης. Και μία, κατά το δυνατόν, πιο όμορφη εμφάνιση στο layout.

Συγχαρητήρια σε όσους αγωνίζονται και παλεύουν για το «ΠΟΛΥΤΟΝΟ».

Να μας ζήσει!

Στέργιος Ζυγούρας

Μουσικός, Διδάσκων του Μουσικού Σχολείου Θεσσαλονίκης

Αγαπητοί φίλοι

Χρόνια Πολλά! Καλή συνέχεια!

Θα αδικήσω το περιοδικό αν κάνω την όποια κριτική από την ειδική θέση που έχω στο χώρο της μουσικής.

Κάθε φωνή, σε κάθε τομέα, μπορεί να προσφέρει ευρύτερα στη μουσική και στον πολιτισμό (όπως έχουμε συνηθίσει να λέμε).

Συνεχίστε με ζωντάνια!

Μαρία Χναράκη

Μουσικολόγος
Φιλαδέλφεια, ΗΠΑ

Το περιοδικό σας είναι αξιολογότερο και η προσπάθεια που κάνετε αξιόπαινη.

Θα πρότεινα λίγο περισσότερο... τόνο στον παραδοσιακό ελληνικό

μουσικό τομέα και λαογραφικά δρώμενα. Επίσης, σκεφτείτε την προκήρυξη κάποιου διαγωνισμού, π. χ. φοιτητικού για κάποιο θέμα, μέσω του περιοδικού σας. Αλλά και να βάζετε συχνότερα... χιούμορ (μουσικά κόμικς και ανέκδοτα).

Ενδεχομένως μία ψηφιοποίησή του και αποστολή με συνδρομή στο εξωτερικό να έπιανε τόπο στους «μη εν οίκω και δήμω».

Να 'στε καλά!

Δρ. Θεόδωρος Λώτης

Λέκτορας Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Πρώτα απ' όλα και πάνω απ' όλα, πριν από οποιαδήποτε κριτική ή σχόλιο για την πεντάχρονη παρουσία σας, ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ και ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ. Έχω την εντύπωση πως πρόκειται για ένα περιοδικό που στόχο έχει όχι μόνο την ενημέρωση αλλά και τη συσπείρωση όλων των μουσικών που εργάζονται στο δύσκολο και συχνά απρόσιτο κομμάτι της λόγιας μουσικής δημιουργίας και την αναζήτηση νέων δημιουργών και νέων απόψεων. Από αυτήν την άποψη νομίζω πως πετυχαίνει μια σφαιρική παρουσίαση της μουσικής ζωής της χώρας.

Με ύλη που εστιάζει όχι μόνο στην παρουσίαση γεγονότων αλλά και στην κριτική ανάπτυξη σκέψεων και προτάσεων, το ΠΟΛΥΤΟΝΟ είναι μια δυναμική παρουσία στο χώρο μας. Καλή συνέχεια!

Μιχάλης Κεφάλας

Συνθέτης, μέλος της ΕΕΜ

Το περιοδικό εξυπηρετεί κυρίως τις «εσωτερικές» ανάγκες ενημέρωσης του κύκλου των συνθετών γύρω από την Ένωση Ελλήνων Μουσουργών και είναι απαραίτητο. Η ύλη του γίνεται όλο και περισσότερο ενδιαφέρουσα από άποψη ευρύτητας θεμάτων και βάθους ενατένισης. Συνολικά, το περιοδικό αντικατοπτρίζει τα προτερήματα και τα ελαττώματα των προσωπικοτήτων που το εκδίδουν.

Το φαινόμενο της αδιαφορίας («αφασίας», εάν θέλετε) των συνθετών, το οποίο μάλλον συχνά καταγγέλλεται μέσα από τις σελίδες του, έχει να κάνει με τους όρους και τις προϋποθέσεις συμμετοχής τους

στην Ένωση -και το περιοδικό της- και όχι με την δική τους ενδεχόμενη ανεπάρκεια.

Εάν έπρεπε οπωσδήποτε να προτείνω ορισμένες ιδέες, θα διεκδικούσα περισσότερη ειλικρίνεια και θάρρος στην διατύπωση γνώμης και οπτικής. Πάνω από όλα: εμείς «στα δικά μας χωράφια» τουλάχιστον, να επιλέγουμε τους κατάλληλους ανθρώπους στις κατάλληλες θέσεις, όσο αυτό είναι δυνατόν. Έτσι κι αλλιώς, πάντως, οι δυνατότητες μιας μαζικής παρέμβασης της Ένωσης στην κοινωνία, μέσα ή έξω από το περιοδικό της είναι από περιορισμένες έως ανύπαρκτες, κυρίως εξαιτίας των πολιτιστικών, εκπαιδευτικών δομών αλλά και της γενικότερης κρίσης που μαστίζει την χώρα μας.

Ανδρέας Γ. Τσιλίρας

Υπεύθυνος εκδόσεων ΤΟ ΔΟΝΤΙ

Αγαπητοί φίλοι,

Από τις εκδόσεις ΤΟ ΔΟΝΤΙ, τις καλύτερες ευχές μας για τα γενέθλια και τις... αντοχές του ΠΟΛΥΤΟΝΟΥ.

Αυτό το «δύσκολο και απρόβλεπτο ruzzle της πολιτιστικής μας ζωής», δεν θα ήταν ούτε δύσκολο, ούτε απρόβλεπτο, αν δεν υπήρχαν παρέες που θα δημιουργούσαν με μεράκι, επιμονή και πάθος. Θα ήταν απλώς ένα ruzzle, πιθανότατα όχι τόσο πολύχρωμο όσο τώρα, που θα έδινε ανέμπνευστες συνταγές καλλιτεχνικής επιτυχίας και κατευθυνόμενες λύσεις στις μουσικές και όχι μόνο επιλογές μας.

Επομένως, είναι δεδομένο ότι προσπάθειες σαν το «ΠΟΛΥΤΟΝΟ» όχι μόνο χρειάζονται, αλλά είναι πολύτιμες προσφέροντας σημαντικό εκπαιδευτικό έργο. Επιπλέον συμβάλλουν ώστε να απαλλαγούμε επιτέλους από το σύνδρομο του πένθιμου ακούσματος της «κλασικής» μουσικής, και να συνειδητοποιήσουμε πως η σύγχρονη μουσική είναι ζωντανή, βραβεύεται, ξεχωρίζει και αναπνέει μαζί με όλους μας... Και πάνω απ' όλα είναι ενιαία, ξέρει να διασπά τις διαχωριστικές γραμμές και τις ετικέτες, όπως ακριβώς το κάνει και η ύλη του περιοδικού.

Με το «ΠΟΛΥΤΟΝΟ», η Ένωση Ελλήνων Μουσουργών έχει βρει τον ιδανικότερο τρόπο να κάνει γνωστό το έργο της, δημιουργώντας ένα πο-

Λειτουργία και τρόποι χρήσης της κινηματογραφικής μουσικής

Μία συνοπτική αναφορά *

Θέλω κατ' αρχήν να τονίσω ότι η μουσική μέσα στο ηχητικό σώμα μιας ταινίας, δεν είναι ένας ακόμα ήχος ανάμεσα σε όλους τους άλλους. Είναι, λόγω της φύσης της, ένας ειδικός ήχος με ξεχωριστή λειτουργία και σημασία: ένας ήχος με ιδιαίτερη δραματουργική αξία για το αισθητικό αποτέλεσμα της ταινίας.

Αν θέλαμε να κάνουμε κινηματογράφο μόνο και μόνο για να απεικονίσουμε την πραγματικότητα, μόνο και μόνο για να αναπαραστήσουμε την καθημερινότητα, οι ήχοι που υπάρχουν παντού γύρω μας θα ήταν αρκετοί.

Η καθημερινή ζωή μας, έτσι κι αλλιώς, είναι γεμάτη από ήχους, όχι όμως και από μουσική. Το ερώτημα λοιπόν είναι αν η τέχνη - ο κινηματογράφος εν προκειμένω - γίνεται και υπάρχει μόνο και μόνο για την αναπαράσταση της πραγματικότητας, για την απεικόνιση της καθημερινής ζωής. Είναι προφανές όμως ότι η τέχνη είναι η υπέρβαση της ζωής. Αυτό ακριβώς επιτυγχάνει η μουσική, η οποία βοηθάει την εικόνα να ξεπεράσει τη ρεαλιστικότητά της.

Η πραγματικότητα, που είναι αποτέλεσμα των εικόνων της ταινίας, ακόμα και αν είναι αντικειμενική και αυστηρά αυθεντική, δεν μπορεί ως αισθητικό γεγονός ν' ανυψωθεί χωρίς ένα εξωπραγματικό συντελεστή που είναι η μουσική. Ίσως το πιο σοβαρό μέλημα της μουσικής του κινηματογράφου, είναι ότι πρέπει να δίνει στην ταινία κάτι παραπάνω από αυτό που δίνουν οι εικόνες. Να προσθέτει δηλαδή στο οπτικό μέρος ένα στοιχείο που δεν περιέχεται, σ' αυτό και να

εκφράζει κάτι που οι εικόνες από μόνες τους δεν μπορούν να το εκφράσουν. Για παράδειγμα, συναισθήματα τα οποία θα ήταν αδύνατον να φανούν αποκλειστικά και μόνο με τα οπτικά μέσα.

Ρεαλισμός και λυρισμός

Μπορούμε, λοιπόν, θέτοντας τις αρχές που διέπουν τη λειτουργία της μουσικής στον κινηματογράφο να ξεκινήσουμε από μια βασική, η οποία είναι αναμφισβήτητη: η εικόνα, ο λόγος, οι φυσικοί ήχοι, οι θόρυβοι από διάφορα αντικείμενα, μετέχουν στο ρεαλισμό αποτελούν την απεικόνιση της πραγματικότητας. Η μουσική μετέχει στο λυρισμό είναι το στοιχείο εκείνο που συντελεί στην υπέρβαση αυτής της πραγματικότητας.

Η μουσική σε μια ταινία μπορεί να κάνει μοναδικό το πιο ασήμαντο γεγονός, μπορεί να καταδείξει τις καθολικές διαστάσεις μιας ατομικής ιστορίας.

Μια άλλη βασική, επίσης, αρχή της κινηματογραφικής μουσικής είναι ότι: η ύπαρξή της στην ταινία δεν είναι αυτοσκοπός. Η μουσική μπαίνει για να υπηρετήσει την ταινία. Δεν πρέπει να είναι φλύαρη, να κάνει επίδειξη, να καλύπτει τα πάντα, αλλά να συντελεί στο τελικό αισθητικό αποτέλεσμα.

Άλλη βασική αρχή είναι ότι: δεν πρέπει να επεμβαίνει αυτόματα και χωρίς λόγο. Δεν πρέπει να υπακούει αναίτια σε κάποια καθιερωμένη επιταγή, που κατάντησε να είναι η συνταγή του κομπογιαννίτη ο ο-

του Λεωνίδα Κανάρη

ΤΟ ΤΣΕΜΠΑΛΟ

Στο τεύχος 22 η εκλεκτή τσεμπαλίστα Γ. Βεντούρα έγραψε ένα αφιέρωμα για το τσέμπαλο. Με αφορμή το ρεσιτάλ που θα δώσει στις 27 Νοεμβρίου (συναυλία της Ε. Ε. Μ. στο Ωδείο Φ. Νάκας) με έργα Ελλήνων συνθετών, επανερχόμαστε για να ολοκληρώσουμε την αναφορά μας στο ενδιαφέρον αυτό όργανο, γνωστό και ως *Harpsichord* (Αγγλικά) και *Clavecin* (Γαλλικά).

Τσέμπαλο - πιάνο: διαφορές

Όπως είναι γνωστό, στο πιάνο οι χορδές κρούονται από τον πολύπλοκο μηχανισμό των *marteaux*, ενώ στο τσέμπαλο οι χορδές νύσσονται από ένα απλό μηχανισμό που καταλήγει σε ειδικές ακίδες. Δηλαδή το πιάνο είναι όργανο κρουστό, ενώ το τσέμπαλο νυκτό. Το δεύτερο ανήκει στην κατηγορία των οργάνων που έχουν *sauterau* (ένα μικρό κομμάτι ξύλο) στο οποίο στηρίζεται και ένα *plectre* (δηλαδή η μικρή ακίδα). Η τελευταία νύσσει τη χορδή όπως περίπου το νύχι του κιθαριστή.

Συγγενικά - προγονικά όργανα του τσέμπαλο είναι τα: *clavicytherium*, σπινέττα, βίργιναλ, *muselaar* και *ottavino*, ενώ του πιάνου είναι τα: *clavicorde* και *pianoforte*. Οι χορδές του τσέμπαλου είναι από μαλακό σίδηρο και ορείχαλκο, ενώ του πιάνου από χάλυβα και

φωσφορικό ορείχαλκο.

Η έκταση του τσέμπαλου είναι 5 οκτάβες από το φα (κλειδί φα, 4 βοηθ.) έως το σολ (κλειδί σολ 4 βοηθ.). Τα πλήκτρα του είναι κοντύτερα και λίγο λεπτότερα από αυτά του πιάνου. Το βύθισμα - αντίσταση των πλήκτρων του τσέμπαλου είναι μικρότερα από αυτά του πιάνου. Η αίσθηση των πλήκτρων είναι μαλακότερη και το παίξιμο

δεν χρησιμοποιεί το βάρος του σώματος, παρά μόνο τη δύναμη των δακτύλων.

Μία ακόμη διαφορά των δύο οργάνων είναι η ύπαρξη ενός δεύτερου κλαβιέ στο τσέμπαλο και η έλλειψη των πεντάλ. Στα ιταλικά όμως όργανα έχουμε 1 πληκτρολόγιο. Η έλλειψη του δεξιού πιανιστικού *pedal* αντικαθίσταται μόνο με τη διατήρηση της πίεσης των δακτύλων στα πλήκτρα.

Ηχώχρωμα και ρετζίστρα

Το ηχώχρωμα επηρεάζεται από το σημείο νύξης της χορδής σε σχέση με την απόσταση από τον καρβάλρη. Όσο το

σημείο νύξης είναι πλησιέστερα στον καρβάλρη, τόσο πιο οξύς είναι ο ήχος, ενώ όσο μακρύτερα, τόσο πιο γεμάτος (περισσότερες αρμονικές). Σε κάθε πλήκτρο του κάτω (πρώτο - I) κλαβιέ αντιστοιχούν 3 χορδές, (πλην των ιταλικών οργάνων). Οι δύο από τις τρεις χορδές είναι

